

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

# Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, [www.reprorecht.nl](http://www.reprorecht.nl)) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, [www.cedar.nl/pro](http://www.cedar.nl/pro)).

*No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.*

[info@boomamsterdam.nl](mailto:info@boomamsterdam.nl)  
[www.boomuitgeversamsterdam.nl](http://www.boomuitgeversamsterdam.nl)

laire ruimte helpt ze ons nadenken over het gebruik van *cross-sex*-identificaties om te leren omgaan met gevoelens van verlies, afgunst en afwijzing en zich te ontwikkelen in relatie met de beperkingen van de seksuele verschillen. Hoe meer de vaders en moeders beschikbaar zijn voor de kinderen, hoe meer dit kinderen zal helpen in het dagelijkse leven.

De liefhebber van ethische kwesties heeft ten slotte nog een hele kluit aan het laatste deel van het boek waarin Hollway de filosofie van Levinas nog eens behandelt, waarin, zoals zij het benoemt, 'the capacity to care meets ethics'.

De bedoeling van dit boek was om ruimte te bieden in het gepolariseerde, geslachtsgebonden debat rond zorg. Mij benauwde het vaak doordat het te volledig wilde zijn en daardoor ging putten uit te veel theorieën.

## *Freud: na honderdvijftig jaar nog actueel*

Bespreking van

.....  
Annelies Verheugt-Pleiter (red.) (2006).  
*Psychoanalyse anno nu — Lezingencarrousel  
Freud-festival 2006*. Assen: Van Gorcum.  
ISBN 90 232 4253 X, 424 pp., € 39,95  
.....

JOOST POLLET  
.....

Ter gelegenheid van Freuds honderdvijftigste geboortedag werden overal in Nederland lezingen gegeven over psychoanalyse, door zevenentwintig sprekers die zelf analyticus(a) zijn of een sterke affiniteit met dit gedachtegoed hebben. Deze lezingen werden gebundeld in *Psychoanalyse anno nu*. Het boek is onderverdeeld in zeven hoofdstukken: *Freud* (over zijn persoon), *Ontwikkeling* (psychoanalyse als ontwikkelingsmodel), *Kunst en cultuur*, *Geweld*, *Trauma*, *Klinische praktijk* en

*Organisatie* (psychoanalytische bijdrage in bedrijfspsychologie).

In haar inleiding geeft Annelies Verheugt een korte samenvatting van de verschillende hoofdstukken en toont het pluriforme karakter van de psychoanalyse aan de hand van verschillende ontwikkelingsmodellen: Freuds oorspronkelijke psychoseksuele ontwikkelingsmodel, het objectrelationele model, en ten slotte het mentalisatiemodel van Fonagy. De keuze voor deze drie modellen lijkt mij nogal willekeurig, en zowel hier als in de rest van het boek is de lacaniaanse invalshoek opvallend afwezig. Ook heb ik in het boek het concept 'overdracht' gemist. Het lijkt wel of dit in de hedendaagse psychoanalyse slechts een historisch detail is.

In de eerste bijdrage probeert Salman Akhtar een beeld te schetsen van Freud en zijn ontdekkingen aan de hand van vijf voorwerpen die de lezer niet direct hiermee zou associëren. De cocktail waarin verschillende dranken gemengd worden tot een nieuw geheel staat voor Akhtar symbool voor de diverse culturen die Freud inspireerden tot zijn concepten, zoals de doodsdrijf en het oedipuscomplex.

De bijdrage die mij het meest beviel is die van Nel Draijer, *Psychoanalyse en het seksuele trauma — het probleem van het of-of denken*. Of-of geeft de splitsing weer tussen werkelijkheid en fantasie als oorzaak van traumatische belevingen. Deze problematiek is verbonden met de fundamenteën en het ontstaan van de psychoanalyse, namelijk de innerlijke psychische realiteit versus de externe realiteit. Tegenwoordig is men meer op integratie gericht. Nel Draijer is erin geslaagd een moeilijk onderwerp overzichtelijk en helder te verwoorden.

De uitgave is verzorgd. Dat het om een lezingencyclus gaat wordt geaccentueerd door de foto van de spreker aan de kop van het artikel. Het boek geeft een goed overzicht van de plaats die de psychoanalyse heden ten dage heeft in uiteenlopende deelgebieden van de psychologie en de cultuur. Psychoanalyse als een nog steeds

evoluerende en zelfstandige «wetenschap» komt echter helaas weinig aan bod. Het idee om Freuds geboortedatum te herdenken met een lezingencyclus door het hele land vind ik origineel en lovenswaardig. Analytici nemen via het gesproken woord veel te weinig deel aan het culturele leven. De lezingen hadden echter misschien bij de toehoorders een grotere impact dan dit boek op de lezer. Voor wie zich echt in de moderne psychoanalyse wil verdiepen, is het te fragmentarisch.

## Over de plaats van de liefde

### Bespreking van

André Green & Gregorio Kohon (2005).

*Love and its vicissitudes.*

Hove/New York: Routledge.

ISBN 978 1 58391 745 9, 105 pp., £ 16,99

JAN VANDEPUTTE

Niet de minste onderneming: een monografie schrijven over de liefde, met haar onbestendigheden en wisselvalligheden. *Love and its vicissitudes* bestaat uit twee teksten die aanvankelijk als lezing werden gepresenteerd op de English-Speaking Conference *Love* van de British Psychoanalytical Society in 2003. Greens tekst heeft als titel *To love or not to love: Eros and Eris*. Kohon kiest voor *Love in a time of madness*. De oorspronkelijke bijdragen werden gecorrigeerd, bewerkt — mede dankzij de discussies tijdens de conferentie — en verder uitgewerkt tijdens een langlopend project (2000–2003), Research Group on Borderline Phenomena, waar Green en Kohon deel van uitmaakten. De twee teksten worden ingeleid door een aardig exposé van Margot Waddell. Ook haar samenvatting schept hoge verwachtingen:

«They grasp the nettle and seek expression for, among other things, the inseparability of passion from sexual desire, at-one-ness, dissolution, loss, destruction, death, regeneration, madness — all compounded in that simple word — Love.» Waddell preludeert op de twee artikelen door te wijzen op hun gemeenschappelijke inspiratiebron, de literatuur en dan vooral poëzie, én op hun verschil in aanpak. Green munt (weer) uit in de strenge precisie — de Franse *rigueur* — waarmee hij compact, geleerd en energiek in vogelvlucht de geschiedenis van de psychoanalytische theorie over de liefde behandelt en dat ook nog illustreert met een analyse van een gedicht van Shakespeare. Adembenemend, zegt Waddell.

Kohons vertrekpunt is de jarenlange psychoanalytische behandeling van een psychotische, literair begaafde jongeman en het absolute belang voor ieder kind dat het — met hulp van een «denkend» ander — de mogelijkheid kan ervaren van de extreme condities liefde en haat, als horend bij de «ordinary madness of the infantile state». Verademend, zegt Waddell. Klinkt dit alles geëxalteerd en overspannen? Na lezing blijkt dit dunne boekje de geschetste verwachtingen waar te maken. Green blijft met zijn wetenschappelijke *rigueur* met beide benen op de grond en leidt de lezer, aan de hand van paragrafen overdrachtsliefde, verliefdheid, van iemand houden, iemand graag zien, infantiele seksualiteit en oedipuscomplex door het werk van Freud, postfreudianen, Klein, Winnicott en de Franse psychoanalyse. Natuurlijk zijn Greens stokpaardjes herkenbaar, maar door de wijze waarop hij ze berijdt deze keer minder storend. Zijn stijl is nu eerder verkennend en onderzoekend dan assertief en boud-stellend. Hij betreurt dat psychoanalytici zo weinig schrijven over het verschil tussen liefde in de kindertijd en liefde in de volwassenheid. Hij vermoedt dat er in de theorievorming te veel nadruk wordt gelegd op de moeder-babyrelatie, waarbij de moeder die ook plezier beleeft aan seks